

СОЦІОЛОГІЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Другий (магістерський)</i>
Галузь знань	<i>05 - соціальні та поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>054 Соціологія</i>
Освітня програма	<i>Врегулювання конфліктів та медіація</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>очна(денна)</i>
Рік підготовки, семестр	<i>1 курс, весняний семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>5 кредитів</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Екзамен</i>
Розклад занять	<i>Лекційне раз на тиждень та семінарське заняття щотижня</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор: кандидат політичних наук, доцент, Багінський Андрій Владиславович, e-mail: andrei.baginsky@gmail.com Семінарські: кандидат політичних наук, доцент, Багінський Андрій Владиславович, e-mail: andrei.baginsky@gmail.com
Розміщення курсу	

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Навчальна дисципліна «Соціологія виборчого процесу» має на меті підготовку в студентів здатностей забезпечувати соціологічне дослідження та консультування виборчих кампаній.

Предмет навчальної дисципліни – соціологічне забезпечення виборчого процесу. Дисципліна «Соціологія виборчого процесу» має на меті підготовку в студентів здатностей забезпечувати соціологічне дослідження та консультування виборчих кампаній.

Завдяки засвоєнню змісту дисципліни студенти матимуть можливість аналізувати сучасні вибори з огляду на новітні соціологічні дослідження. Викладач надаватиме цілісний огляд багатоманітних типів виборів та характеризує соціальні особливості їх перебігу. На заняттях буде виявлено особливості новітніх форм консалтингової діяльності виборчих кампаній. Викладач продемонструє роль соціолога у виборах різних рівнів. Буде розглянуто теоретичні підходи щодо теорії і практики управління виборчим процесом.

Студенти вмітимуть здійснювати аналіз виборчої кампанії. Від студентів очікується вміння застосовувати положення сучасних теорій у професійній діяльності. Для проміжної атестації з дисципліни передбачається здатність студента здійснювати аналіз умов та факторів виборчих процесів. Для провадження подальшої професійної діяльності студенти набувають навичок надання соціологічних послуг під час проведення виборчої кампанії.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Дисципліна «Соціологія виборчого процесу» є вибірковою і посилює компетентності, що забезпечуються нормативними дисциплінами.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1.1. Теорія та історія виборчого процесу.

Тема 1.2. Соціологія у структурі виборчої кампанії.

Тема 1.3. Організація та проведення соціологічного супроводу виборчого процесу.

Тема 1.4. Методологія соціологічного дослідження виборчого процесу.

Тема 1.5. Виборець як центральний об'єкт соціологічного дослідження виборчої кампанії.

Тема 1.6. Соціально-політична експертиза виборчого процесу.

Тема 1.7. Виборча кампанія та засоби масової інформації у фокусі соціології.

Тема 1.8. Новітні соціологічні методи дослідження електоральної поведінки.

Тема 1.9. Соціологічні кейси виборчих кампаній.

Розподіл годин

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Семінарські	СРС
1	2	3	4	6
Теорія та історія виборчого процесу	17	2	4	11
Соціологія у структурі виборчої кампанії	17	2	4	11
Організація та проведення соціологічного супроводу виборчого процесу	15	2	4	9
Методологія соціологічного дослідження виборчого процесу	15	2	4	9
Виборець як центральний об'єкт соціологічного дослідження виборчої кампанії	15	2	4	9
Соціально-політична експертиза виборчого процесу	15	2	4	9
Виборча кампанія та засоби масової інформації у фокусі	15	2	4	9

соціології				
Новітні соціологічні методи дослідження електоральної поведінки	13	2	4	9
Соціологічні кейси виборчих кампаній	13	2	2	9
Модульна контрольна робота	6		2	4
Екзамен	9			9
Всього годин	150	18	36	96

Лекційні заняття.

N з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань
1	<p>Тема: Теорія та історія виборчого процесу.</p> <p>Основні питання: Поняття «вибори», «виборчий процес», «виборча кампанія», «електоральна поведінка». Історія соціологічних досліджень виборів. «Солом'яні опитування». Діяльність Дж. Геллапа. Обсяг соціологічних знань для ефективного моніторингу та управління виборчою кампанією. Виборець та електорат: демографічні, економічні, класові, ідеологічні особливості. Фактори електоральної поведінки та модель «вирви причинності».</p> <p>СРС: Соціологічні індикатори портрету виборця та портрету політика.</p> <p>Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</p> <p>Література: Баз.: 1, 2; Дод.: 4, 5, 8, 9.</p>
2	<p>Тема: Соціологія у структурі виборчої кампанії.</p> <p>Основні питання: Структура виборчої кампанії. Різновиди виборчих систем. Масштаби виборчих кампаній: від глави держави до голови об'єднання громадян. Характерні риси виборчих прав та виборчого законодавства. Функції політичних партій та політичних організацій у соціологічному супроводі виборів. Роль науково-дослідницьких організацій у соціологічному моніторингу виборчого процесу.</p> <p>СРС: Спектр послуг соціологічних кампаній у виборчому процесі.</p> <p>Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</p> <p>Література: Баз.: 1, 2; Дод.: 10, 11.</p>
3	<p>Тема: Організація та проведення соціологічного супроводу виборчого процесу.</p> <p>Основні питання: Етапи виборчого процесу. Хід виборчих кампаній у політичних системах демократій та диктатур. Виборчий штаб як організаційна форма виборчого процесу. Соціолог у штаті та поза штатом виборчого штабу. Взаємодія соціолога з учасниками виборчого штабу. Планування та формування бюджету соціологічного дослідження. Мажоритарний округ як сфера досліджень електоральної поведінки. Соціологія і передвиборна агітація.</p> <p>СРС: Робота соціолога у день голосування та у поствиборний період.</p> <p>Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</p> <p>Література: Баз.: 1, 2, 4; Дод.: 1, 7.</p>

4	<p>Тема: <i>Методологія соціологічного дослідження виборчого процесу.</i></p> <p>Основні питання: <i>Соціологічна освіта як передумова ефективності виборчої кампанії. Фокус-групи у вивченні електорату. Специфіка польових соціологічних досліджень на виборах. Роль інтерв'ю та опитувань у підготовці та в ході виборчого процесу. Особливості телефонних опитувань. Гіпотези та вибірка дослідження. Кореляція факторів та показників. Багатовимірні методи. Рейтинги політичних сил та рейтинги окремих політиків: критерії вимірювання. Забезпечення надійності дослідження. Побудова висновків дослідження та надання рекомендацій дослідниками. Значення похибки у дослідженні та презентації соціологічних вимірів.</i></p> <p>СРС: <i>Трансформація методів дослідження громадської думки.</i></p> <p>Дидактичні засоби: <i>Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</i></p> <p>Література: <i>Баз.: 1, 2, 3; Дод.: 1, 10.</i></p>
5	<p>Тема: <i>Виборець як центральний об'єкт соціологічного дослідження виборчої кампанії.</i></p> <p>Основні питання: <i>Статус і типологія виборців. Поняття та структура електорату. Соціальна карта та паспорт округу. Передвиборче опитування виборців. Партійна ідентифікація виборців. Активний та пасивний електорат. Мінливий виборець: критерії дослідження. «Парадокс Лап'єра». Моніторинг електоральних настроїв в ході виборчої кампанії.</i></p> <p>СРС: <i>Соціологічні дослідження в між виборчий період.</i></p> <p>Дидактичні засоби: <i>Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</i></p> <p>Література: <i>Баз.: 1, 4; Дод.: 2.</i></p>
6	<p>Тема: <i>Соціально-політична експертиза виборчого процесу.</i></p> <p>Основні питання: <i>Функціональні обов'язки та статус консультанта виборчої кампанії. Відмінності між поняттями «консультант», «політтехнолог», «піар-менеджер». Статус та репутація соціолога у виборчій кампанії. Особливості взаємодії з клієнтом соціологічних досліджень. Універсальні експерти проти фахівців однієї галузі. Моральний кодекс експерта виборчого процесу.</i></p> <p>Дидактичні засоби: <i>Соціологічні дослідження як бізнес-модель у супроводі виборчого процесу.</i></p> <p>Література: <i>Баз.: 1, 4; Дод.:13.</i></p>
7	<p>Тема: <i>Виборча кампанія та засоби масової інформації у фокусі соціології.</i></p> <p>Основні питання: <i>Громадська думка у виборчій кампанії. Цільова аудиторія та електорат ядра. Соціальні потреби та соціальні очікування. Меседжі політика для різних соціальних груп суспільства. Телебачення та електоральна поведінка. Преса у впливі на поведінку виборця. Використання соціальних мереж та інтернету. Публікація соціологічних рейтингів у засобах масової інформації.</i></p> <p>СРС: <i>Публічні коментарі та виступи експерта-соціолога у контексті виборчого процесу.</i></p> <p>Дидактичні засоби: <i>Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</i></p> <p>Література: <i>Баз.: 1, 4; Дод.: 10.</i></p>
8	<p>Тема: <i>Новітні соціологічні методи дослідження електоральної поведінки.</i></p> <p>Основні питання: <i>Використання інтернету та електронної пошти. Трекінгові онлайн-дослідження. Комплексні соціально-політичні опитування. Сутність та сучасні особливості використання екзіт-полів. Створення, формування та продаж соціологічних баз даних. «Big data»: ресурси та обмеження. Фальсифікація виборів та «крива Гауса». Новітні форми презентації результатів соціологічних досліджень.</i></p> <p>СРС: <i>Точність та ефективність прогнозів виборчих результатів.</i></p> <p>Дидактичні засоби: <i>Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</i></p> <p>Література: <i>Баз.: 1, 2; Дод.: 2.</i></p>
9	<p>Тема: <i>Соціологічні кейси виборчих кампаній..</i></p> <p>Основні питання: <i>Епоха телебачення: Кеннеді проти Ніксона. Кольорові революції: Ющенко проти Януковича. Інтернет та соціальні мережі: Обама проти Клінтон. «Брекзїт» - референдум як особливий об'єкт соціологічного дослідження. «Свій виборець»: Трамп проти Клінтон. Вибори під час карантину.</i></p>

СРС: Порівняти виборчі кампанії ХХ та ХХІ сторіччя.
Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.
Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 14, 15.

Семінарські заняття

N з/п	Назва теми
1	<p>Тема: Соціологія виборчого процесу як галузь соціологічних знань. Основні питання: Поняття «вибори», «виборчий процес», «виборча кампанія», «електоральна поведінка». Взаємозв'язок соціології виборчого процесу з іншими галузями соціології. СРС: Основні напрямки та тенденції розвитку соціології виборчого процесу. Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми. Література: Баз.:1, 2; Дод.: 3, 4, 8, 11.</p>
2	<p>Тема: Історія соціологічних досліджень виборчого процесу. Основні питання: Історія соціологічних досліджень виборів. «Солом'яні опитування». Діяльність Дж. Геллапа. СРС: Молодь як суб'єкт електоральної поведінки. Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми. Література: Баз.:1, 2; Дод.: 3, 5, 4, 8.</p>
3	<p>Тема: Вибори та виборчі системи у соціологічному ракурсі. Основні питання: Основні типи виборчих систем. Взаємозумовленість виборчої системи та результатів голосування. Переваги та недоліки виборчих систем. СРС: виборча система в Україні. Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми. Література: Баз.: 1, 2, 3; Дод.: 3, 13.</p>
4	<p>Тема: Етапи та динаміка виборчого процесу. Основні питання: Стадії виборчого процесу. Соціологічний аналіз шансів кандидатів. Соціологія активної фази виборів. Соціологічні дослідження в день голосування. СРС: Порівняти етапи виборчого процесу в різних країнах. Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми. Література: Баз.: 1, 3; Дод.: 1, 11, 12.</p>
5	<p>Тема: Соціолог та виборчий штаб: специфіка взаємодії. Основні питання: Структура виборчого штабу. Різновиди виборчих штабів. Функціональні обов'язки соціолога в структурі та поза структурою виборчого штабу. СРС: Періодизація життєвого шляху. Соціальний статус юнацтва. Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми. Література: Баз.: 1, 3; Дод.: 10, 11.</p>
6	<p>Тема: Планування та підготовка соціологічного дослідження у виборчому процесі. Основні питання: Пошук інформації про кандидата та округ. Вибір адекватних методів залежно від типу та масштабу виборчої кампанії. Формування оптимальної вибірки соціологічного дослідження виборів. СРС: Розробити план соціологічного дослідження виборчої кампанії. Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми. Література: Баз.: 1, 3, 4; Дод.: 10, 15.</p>
7	<p>Тема: Якісні та кількісні методи соціологічного дослідження виборчої кампанії. Основні питання: Передвиборне інтерв'ю: цілі та функції. Фокус-групи для ефективної виборчої кампанії. Опитування та анкетування як основні інструменти електоральної соціології. СРС: Навести приклади застосування якісних та кількісних методів під час виборчих кампаній. Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми. Література: Баз.: 1, 3; Дод.: 1, 6, 10, 12.</p>
8	<p>Тема: Вуличне опитування електорату – технологія та техніка.</p>

	<p>Основні питання: Підготовка до вуличного опитування. Основні труднощі вуличного опитування. Техніки входження в перший контакт. Черговість запитань респонденту. Специфіка політичних питань анкети. Вихід з контакту та аналіз отриманих даних.</p> <p>СРС: провести тестове вуличне опитування з політичної проблематики.</p> <p>Література: Баз.: 1, 4; Дод.: 6, 1, 9, 14.</p>
9	<p>Тема: Презентація результатів соціологічного дослідження виборів.</p> <p>Основні питання: Презентація результатів дослідження для широкої громадськості. Відмінності в презентації результатів для клієнта. Закрита та відкрита частина результатів.</p> <p>СРС: Зробити презентація результатів соціологічного дослідження виборів.</p> <p>Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</p> <p>Література: Баз.: 2, 3; Дод.: 1, 14.</p>
10	<p>Тема: Роль соціології у взаємодії виборчого штабу та ЗМІ.</p> <p>Основні питання: Достовірність результатів соціологічних досліджень у ЗМІ. Правила та етика публікації даних у засобах масової інформації. Соціолог-експерт на телебаченні та радіо. Типові маніпуляції з результатами досліджень у ЗМІ.</p> <p>СРС: Проаналізувати публічні виступи експертів-соціологів.</p> <p>Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</p> <p>Література: Баз.: 2, 3; Дод.: 11.</p>
11	<p>Тема: Соціологічне дослідження електронних засобів комунікації у виборчих кампаніях.</p> <p>Основні питання: Робота з відкритими даними в інтернеті. Онлайн-опитування в період виборів. Моделі дослідження електоральної поведінки в соціальних мережах в інтернеті.</p> <p>СРС: Соціологія інформаційних атак в електронних засобах комунікації.</p> <p>Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</p> <p>Література: Баз.: 1, 2; Дод.: 1, 9.</p>
12	<p>Тема: Соціолог як експерт виборчої кампанії.</p> <p>Основні питання: Технології публічних виступів з політичної тематики. Оперування даними під час публічних виступів. Соціолог-експерт як консультант виборчих процесів. Функціональні обов'язки та статус консультанта виборчої кампанії.</p> <p>СРС: Проаналізувати виступи найвідоміших українських соціологів з виборчої тематики.</p> <p>Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</p> <p>Література: Баз.: 2, 3; Дод.: 5, 6, 13.</p>
13	<p>Тема: Соціологічне дослідження виборчого процесу як бізнес-модель.</p> <p>Основні питання: Ринок соціологічних досліджень. Підготовка комерційної пропозиції для соціологічного дослідження виборів. Реклама соціологічного проекту. Капіталізація баз соціологічних даних. Спеціалізація послуг соціологічного дослідження.</p> <p>СРС: Підготувати комерційну пропозицію соціологічного дослідження.</p> <p>Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</p> <p>Література: Баз.: 2, 3; Дод.: 6, 13.</p>
14	<p>Тема: Новітні методи соціології виборчого процесу.</p> <p>Основні питання: Трекінгові онлайн-дослідження. Комплексні соціально-політичні опитування. «Big data»: ресурси та обмеження.</p> <p>СРС: «Cambridge Analytica» - міфи та реальність.</p> <p>Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</p> <p>Література: Баз.: 2, 3; Дод.: 11, 13.</p>
15	<p>Тема: Екзит-пол: специфіка організації, проведення та публікації.</p> <p>Основні питання: Поняття та технологія екзит-полу. Помилки в підготовці використання технології. День голосування у соціальній динаміці. Підрахунок на оприлюднення результатів екзит-полу.</p> <p>СРС: Проаналізувати екзит-поли в українських виборчих кампаніях.</p> <p>Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми.</p> <p>Література: Баз.: 2, 3; Дод.: 6.</p>
16	<p>Тема: Соціологічні компанії та аналітичні центри на виборах: діяльність та спектр послуг.</p> <p>Основні питання: Типологія та функції соціологічних компаній на виборах. Конкуренція та якість результатів соціологічних досліджень. Аналітичні центри у фокусі соціології в Україні.</p>

	<p>СРС: Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми. Література: Баз.: 1, 2; Дод.: 4, 7, 13.</p>
17	<p>Тема: Сучасні виборчі кампанії у світі: тенденції та прогнози. Основні питання: Особливості виборчих кампаній у Західній Європі та США. Вибори в авторитарних політичних режимах. Референдум як прояв волевиявлення в контексті соціальних змін. Майбутнє виборчих технологій. СРС: Проаналізувати виборчу кампанію зарубіжної країни. Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми. Література: Баз.: 2, 3; Дод.: 5, 12.</p>
18	<p>Тема: Виборчі кампанії в Україні: соціальні технології та стратегії. Основні питання: Особливості президентських виборчих кампаній. Соціальні аспекти трансформації виборчих систем. Соціологія мажоритарного виборчого округу. Соціальний портрет кандидата на виборах в Україні. СРС: Проаналізувати виборчу кампанію в Україні. Дидактичні засоби: Зображувальні наочні посібники: таблиці та схеми. Література: Баз.: 2, 3; Дод.: 2, 15.</p>

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова:

1. Вишняк О.І. Електоральна соціологія: історія, теорія, методи. – К.: Ін-т соціології НАНУ, 2000. - 308 с.
2. Мельниченко А.А., Акімова О.А. Проблеми і перспективи електоральної соціології в Україні // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. – Вип. 1(21). - 2014. – С.73-79.
3. Паніотто В. Соціологічні дослідження як спосіб контролю за результатами виборів і референдумів / В. Паніотто, Н. Харченко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 1. – С. 155-170.
4. Паніна Н. Структура чинників політичного успіху як показник політичної спрямованості розвитку електоральної системи / Н. Паніна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 4. – С. 44-55.

Допоміжна:

1. Багінський А.В. Україна у «вирві причинності»: час якісних змін / Андрій Владиславович Багінський // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право. – 2015. – №1/2 (25/26). – С. 19–24.
2. Балабан Р. В. Теорія виборчої системи. - К. : Либідь, 2007. – 112 с.
3. Бекешкіна І. Е. Становлення електоральної соціології в Україні та традиція вивчення виборчої поведінки у країнах розвинутої демократії // Вестник Харьковского национального университета им. В.Н. Каразина; Серия «Социологические исследования современного общества: методология, теория, методы». - 2000. - № 492. - С. 48-53.
4. Винославская С., Чурилов Н. Exit roll: методика исследования в оперативном режиме / С. Винославская, Н. Чурилов // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2008. – № 6. – С.189–196.
5. Єхніч А. Електоральний простір: поняття, сутність, структура / А. Єхніч // Віче. – 2008. – № 4, лютий. – С. 20-22.

6. Кочубей Л. Проблеми дослідження електорального простору / Л. Кочубей // Політичний менеджмент. – 2005. – № 2. – С.108-117.
7. Михайлич О. Метод фокус-груп у соціологічному супроводі виборчих кампаній // Політичний менеджмент. – 2010. – № 1. – С. 123-132.
8. Нельга О. Соціологія виборчого процесу: проблеми становлення / О. Нельга // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 121-132.
9. Оссовський В. Полінг versus соціологічне дослідження громадської opinii / В. Оссовський // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 4. – С. 207–215.
10. Петров О., Полторак В. Опитувальні технології у виборчій кампанії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 1998. - № 4-5. - С. 57-75.
11. Петров О.В. Социологические пиар-технологии в политике / О.В. Петров. – К., 2007. – 288 с.
12. Спеціальні та галузеві соціології / За ред. Пилипенка В. Є. – К.: Фоліант, 2007. – 451 с.
13. Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва». Вибори-2012: за кого і чому збираються голосувати виборці? Рейтинги, мотивація вибору, завдання громадськості [Електронний ресурс] / Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» – Режим доступу до ресурсу: http://dif.org.ua/ua/polls/2012-year/vmlba_ndjweogjo_mnkwegkje.htm.
14. Центральна виборча комісія. Позачергові вибори народних депутатів України 26 жовтня 2014 року [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2014/wp001>.
15. The American Voter, Revisited / Michael S. Lewis-Beck, William G. Jacoby, Helmut Norpoth and Herbert F. Weisberg. - University of Michigan Press. 2008. - 493 p.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Навчальні заняття з дисципліни “Соціологія виборчого процесу” проводяться у формі лекційних та семінарських занять. На лекціях викладач формулює положення теорій сучасних теорій виборчих процесів, може відтворювати матеріал у вигляді презентації. Лекції відбуваються у формі діалогу, коли викладач задає зустрічні запитання аудиторії щодо навчального матеріалу, може попросити дати оперативну відповідь на поточне запитання, або матеріал попередніх занять. В процесі лекційних занять відбуваються 4 експрес-контрольні на знання ключових понять навчального курсу.

Отримавши базові знання щодо сутності та технологій виборчих кампаній аналізуватимуть кейс соціологічного дослідження виборчої кампанії. Результати аналізу студенти презентують під час одного з семінарських занять. Домашня контрольна робота спрямована на відпрацювання навичок наукової роботи студентів, самостійного пошуку літератури, формулювання гіпотез щодо виборчих процесів сучасності. Тема домашньої контрольної роботи має довільний характер і обмежується лише предметом навчальної дисципліни. В процесі занять викладач може показувати студентам відео-матеріали, присвячені питанням виборів.

Основною формою роботи на семінарському занятті є виступ, який поєднує комунікативні здатності студента з демонстрацією та закріпленням знань. Викладач оцінює як глибину, ширину, точність визначень під час виступу студента, здатність оперативно реагувати на запитання аудиторії. Під час семінарського заняття додаткового оцінюється активність студентів при формулюванні запитань, участь у дискусії, формулювання альтернативних гіпотез.

Результати навчання, контрольні заходи та терміни виконання оголошуються студентам на першому занятті.

№ з/п	Результати навчання	Контрольні заходи оцінювання	Термін виконання
1	Знання понять та категорій «вибори», «електоральна поведінка», «виборча система», «виборча кампанія».	відповіді на семінарських заняттях; участь у груповій дискусії; експрес-контрольна 1	Тиждень 1-2
2	Знання історичних етапів та теоретичних підходів до соціологічного дослідження виборчих кампаній.	відповіді на семінарських заняттях; участь у груповій дискусії	Тиждень 2-17
3	Знання сутності і особливостей виборчих кампаній у різних політичних режимах.	відповіді на семінарських заняттях; участь у груповій дискусії	Тиждень 3
4	Знання засобів організації та соціологічного супроводу виборчого процесу.	відповіді на семінарських заняттях; презентація	Тиждень 4
5	Знання засобів організації та соціологічного супроводу виборчого процесу.	відповіді на семінарських заняттях; експрес контрольна 2	Тиждень 5-17
6	Досвіду надання науково обґрунтованих прогнозів рейтингів політичних сил.	відповіді на семінарських заняттях; модульна контрольна 1	Тиждень 6-10, 12
7	Знання статусу та функціональних обов'язків соціолога у виборчому штабі.	Імітаційна вправа	Тиждень 10-11
8	Знання традиційних та новітніх методів дослідження електоральної поведінки.	відповіді на семінарських заняттях; експрес контрольна 3; Модульна контрольна робота 2	Тиждень 13-17
9	Досвід презентації соціологічних досліджень виборчого процесу	Домашня контрольна робота	Тиждень 15

10	<i>Вміння планувати, організовувати і презентувати соціологічне дослідження виборчого процесу.</i>	<i>відповіді на семінарських заняттях; експрес контрольна 4</i>	<i>Тиждень 16-18</i>
----	--	---	----------------------

6. Самостійна робота студента

Самостійна робота студента розрахована на підготовку питань до семінарських занять, аналіз окремих першоджерел. Викладач також пропонує до опрацювання сучасні наукові статті та публіцистичні матеріали пов'язані з новітніми тенденціями у сфері особистості, освіти та культури.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Відвідування занять

Відвідування лекційних і семінарських занять є обов'язковим. Пропущені контрольні заходи оцінювання Пропущену контрольну роботу можна написати повторно, але до моменту проставлення проміжної атестації з урахуванням часу, необхідного викладачу для перевірки роботи. Пропущені експрес-контрольні не відпрацьовуються. Процедура оскарження результатів контрольних заходів оцінювання Студенти мають можливість підняти будь-яке питання, яке стосується процедури контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуто згідно із наперед визначеними процедурами.

Календарний рубіжний контроль

Проміжна атестація студентів (далі – атестація) є календарним рубіжним контролем. Метою проведення атестації є підвищення якості навчання студентів та моніторинг виконання графіка освітнього процесу студентами. На першій проміжній атестації студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг на час атестації складає 20 і більше балів. На другій проміжній атестації студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг на час атестації складає 40 і більше балів. У випадку, якщо цей показник не відповідає вимогам, виставляється «не атестований». Відпрацювання «не атестації» здійснюється на консультаціях з викладачем шляхом усної відповіді на питання не засвоєного студентом матеріалу.

Для оскарження контрольних заходів студент має подати заяву, у якій має бути вказана причина оскарження, наведені факти упередженості викладача. Викладач повинен обговорити дану заяву зі студентом особисто на консультації. В разі відсутності порозуміння щодо результату контрольного заходу, формується комісія з викладачів кафедри, яка оцінює процедуру проведення контрольного заходу та претензії студента. Комісія може вирішити провести контрольний захід повторно, або відхилити заяву. Рішення комісії є остаточним та оскарженню не підлягає.

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>. 3

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Неформальна освіта. За бажанням здобувача, в умовах, що не сприяють регулярному відвідуванню занять, допускається вивчення окремих змістовних частин дисципліни в асинхронному режимі, зокрема через опанування дистанційних курсів та інших форм неформального навчання. Для врахування в рейтинговій системі оцінювання балів за такі курси, вони мають змістовно відповідати певним темам силабусу, а їх проходження узгоджене з викладачем дисципліни. На підтвердження проходження неформального навчання студент має надати відповідний документ (сертифікат) із зазначенням назви курсів та їх обсягу в годинах. Визнання результатів неформальної освіти відбувається у порядку визначеному у відповідному Положенні КПІ ім. Ігоря Сікорського: <https://osvita.kpi.ua/node/179>

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, що він отримує за наступні види робіт:

- 1) відповіді на семінарських заняттях;
- 2) активна робота на семінарських заняттях;
- 3) експрес-контрольні в процесі лекційних занять;
- 4) написання двох модульних контрольних робіт (МКР).

I. Робота протягом семестру

1. Виступи на семінарських заняттях

При відповіді на кожне питання студент отримує:

- «відмінно» – 5 балів – повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) якщо при відповіді студент демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, з легкістю і переконливо відповідає на поставлені питання;
- «добре» – 4 бали – достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації) або повна відповідь з незначними неточностями, відповідає на більшість з поставлених запитань викладача та студентів;
- «задовільно» – 3 бали – неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації)
- «незадовільно» – 0 балів – значні помилки, виступ не послідовний, на поставлені запитання не відповідає взагалі, відсутня робота на семінарі.

2. Активність роботи на семінарських заняттях

«відмінно» – 3 бали – студент бере активну участь в обговоренні усіх питань плану семінарського заняття;

«добре» – 2 бали – студент бере участь в обговоренні окремих питань плану семінарського заняття.

«задовільно» – 1 бал – студент бере участь в обговоренні одного питання плану семінарського заняття.

«незадовільно» – 0 балів – студент не бере участі в обговоренні питань теми семінарського заняття.

3. Експрес-контрольні на лекціях

Експрес-контрольні роботи оцінюються у 5 балів кожна. Враховуючи, що протягом семестру відбувається 4 експрес-контролі, максимальна кількість балів за експрес-контрольні – 20 балів.

«відмінно» – 5 балів – повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації);

«добре» – 4 балів – достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації) або повна відповідь з незначними неточностями;

«задовільно» – 3 бали – неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації) та незначні помилки;

«незадовільно» – 0 балів – немає відповіді, або студент відсутній під час написання роботи.

4. Модульна контрольна робота (МКР)

Дві МКР оцінюються максимально 20 балів.

Кожна МКР передбачає письмову відповідь на 1 питання, протягом однієї академічної години на семінарських заняттях.

Оцінювання відповіді на питання здійснюється за наступними критеріями:

«відмінно» – 10-9 балів – надаються точні дефініції, надано декілька теоретично обґрунтованих аргументів щодо питання, наведення прізвищ дослідників, які вивчали дану проблему;

«добре» – 7-8 балів – відображається сутність питання, але наявні неточності у відповіді;

«задовільно» – 6 балів – неповна відповідь, наявні суттєві помилки;

«незадовільно» – 0 балів – відсутня або некоректна відповідь.

6. Заохочувальні бали

Всього не більше 10 балів за такі види робіт:

– за науково-дослідницьку діяльність (участь у конференціях, «Днях науки ФСП», конкурсах студентських робіт, публікації);

– участь у факультетських олімпіадах з дисципліни та всеукраїнських олімпіадах.

II. Порядок проведення атестацій і семестрового контролю

На першій атестації студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг на час атестації складає 20 і більше балів.

На другій атестації студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг на час атестації складає 40 і більше балів.

естру (RD).

$$RD = rk + re = 50 + 50 = 100 \text{ балів}$$

$$rk = r_{\text{сем.}} + r_{\text{акт}} + r_{\text{тест}} = 30 + 10 + 10 = 50 \text{ балів.}$$

1. Відповіді на семінарських заняттях.

Ваговий бал – 5 балів при відповіді на одне питання. Максимальна кількість балів на всіх семінарських

заняттях дорівнює $r_{\text{сем}} = 5 \text{ балів} * 6 = 30 \text{ балів}$.

При відповіді на кожне питання студент отримує:

– «відмінно», повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) якщо при відповіді студент демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, з легкістю і переконливо відповідає на поставлені питання – 5 балів;

– «добре», достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями, відповідає на більшість з поставлених питань – 4-3 бали;

– «задовільно», неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації) та значні помилки, на поставлені питання відповідає слабо, або не відповідає взагалі – 2-1 бали;

– «незадовільно», відсутня робота на семінарі – 0 балів.

2. МКР.

Ваговий бал – 20 балів.

20, якщо студент правильно відповів на всі поставлені питання тесту;

10, якщо відповіді отримані на половину з поставлених питань тесту;

1-9, якщо менше ніж половина відповідей на питання тесту є правильними.

Заохочувальні бали (не більше 10 балів за усі види робіт):

● за науково-дослідницьку діяльність (участь у конференціях, «Днях науки ФСП», конкурсах студентських робіт, публікації);

● участь у факультетських олімпіадах з дисципліни та всеукраїнських олімпіадах.

Порядок проведення атестаційного і екзаменаційного контролю

За результатами навчальної роботи за перші 8 тижнів «ідеальний» студент має набрати 15 балів. На першій атестації студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг

складає 10 і більше балів. На другій атестації студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг складає 30 і більше балів.

Необхідною умовою допуску до екзамену є зарахування усіх завдань під час експрес-контролю на лекціях та відповідей на семінарах.

Для складання атестації з дисципліни кожен викладач використовує відомість у Системі «Кампус», в яку заносяться нараховані бали за всі види виконаних студентом аудиторних та самостійних завдань (семінарські заняття, експрес-контроль). Рейтингові бали заносяться у відомості поточного контролю, рубіжного контролю (1-а, 2-а атестації) та екзамену.

У випадку, якщо цей показник не відповідає вимогам, в атестаційній відомості виставляється «не атестований».

Допуск до екзамену має місце за значення $Re > 30$ балів. При отриманні менше ніж 30 балів студент має виконати додаткову роботу у формі написання та захисту письмової роботи (есе) із заданої викладачем теми.

Екзамен має вигляд переліку екзаменаційних питань, на які повинен відповісти студент відповідно до білету який отримує на іспиті. Питання є різними за змістом, відповідають тематиці лекцій, семінарів, самостійної роботи, питань з самоконтролю. Рейтингова оцінка (Re) може варіюватися в межах від 0 до 50 балів (за жорсткою системою оцінювання).

Порядок проведення екзамену та критерії оцінювання його результату визначається таким чином.

Кожне письмове завдання містить два теоретичних питання і одне практичне. Кожне теоретичне питання оцінюється у 15 балів, а практичне – 20 балів.

Система оцінювання двох теоретичних питань:

- «відмінно», повна відповідь на питання (не менше 90% потрібної інформації), – 15 -14 балів;
- «добре», достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації, незначні неточності) – 13 -11 балів;
- «задовільно», неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації та деякі помилки) – 10 -9 балів;
- «незадовільно», незадовільна відповідь – 0 балів.

Система оцінювання практичного завдання:

- «відмінно», повне, безпомилкове виконання завдань – 20 -18 балів;
- «добре», повне виконання завдань із несуттєвими неточностями – 17 -15 балів;
- «задовільно», завдання виконані з певними недоліками – 14 -12 балів;
- «незадовільно», завдання не виконано – 0 балів.

Результати успішності студента (оцінку «відмінно», «дуже добре», «добре», «задовільно», «достатньо») викладач вносить в систему Електронний кампус та екзаменаційну відомість, яка здається до деканату по закінченню екзаменаційної сесії.

Поточний контроль: експрес-опитування, опитування за темою заняття, МКР.

Календарний контроль: провадиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силябусу.

Семестровий контроль: екзамен

Умови допуску до семестрового контролю: семестровий рейтинг більше 35 балів.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Питання на екзамен.

1. *Поняття «вибори», «виборчий процес», «виборча кампанія», «електоральна поведінка». Історія соціологічних досліджень виборів.*
2. *«Солом'яні опитування». Діяльність Дж. Геллапа.*
3. *Обсяг соціологічних знань для ефективного моніторингу та управління виборчою кампанією. Виборець та електорат: демографічні, економічні, класові, ідеологічні особливості.*
4. *Фактори електоральної поведінки та модель «вирви причинності».*
5. *Основні типи виборчих систем. Взаємозумовленість виборчої системи та результатів голосування.*
6. *Переваги та недоліки виборчих систем.*
7. *Статус і типологія виборців. Поняття та структура електорату.*
8. *Соціальна карта та паспорт округу.*
9. *Передвиборне опитування виборців.*
10. *Партійна ідентифікація виборців.*
11. *Активний та пасивний електорат.*
12. *Мінливий виборець: критерії дослідження.*
13. *«Парадокс Лап'єра».*
14. *Моніторинг електоральних настроїв в ході виборчої кампанії.*
15. *Соціологічна освіта як передумова ефективності виборчої кампанії. Фокус-групи у вивченні електорату.*
16. *Специфіка польових соціологічних досліджень на виборах.*
17. *Роль інтерв'ю та опитувань у підготовці та в ході виборчого процесу.*
18. *Особливості телефонних опитувань виборців.*
19. *Гіпотези та вибірка дослідження виборів.*
20. *Кореляція факторів та показників електоральної поведінки.*
21. *Багатовимірні методи виборчого процесу.*
22. *Рейтинг політичних сил та рейтинги окремих політиків: критерії вимірювання.*
23. *Забезпечення надійності дослідження.*
24. *Побудова висновків дослідження та надання рекомендацій дослідникам.*
25. *Значення похибки у дослідженні та презентації соціологічних вимірів.*
26. *Трансформація методів дослідження громадської думки.*
27. *Громадська думка у виборчій кампанії.*
28. *Цільова аудиторія та електорат ядра. Соціальні потреби та соціальні очікування виборців. Меседжі політика для різних соціальних груп суспільства.*
29. *Телебачення та електоральна поведінка.*
30. *Преса у впливі на поведінку виборця.*
31. *Використання соціальних мереж та інтернету у виборчому процесі.*
32. *Публікація соціологічних рейтингів у засобах масової інформації.*
33. *Використання інтернету та електронної пошти на виборах.*
34. *Трекінгові онлайн-дослідження виборів.*
35. *Комплексні соціально-політичні опитування.*
36. *Сутність та сучасні особливості використання екзит-полів.*
37. *Створення, формування та продаж соціологічних баз даних.*
38. *«Big data»: ресурси та обмеження.*
39. *Фальсифікація виборів та «крива Гауса».*
40. *Новітні форми презентації результатів соціологічних досліджень.*

Приблизні питання модульних контрольних робіт

1. *Історичний ракурс електоральної соціології.*

2. *Сучасні веб-технології в управлінні виборами.*
3. *Роль соціолога у виборчій кампанії.*
4. *Оптимальна виборча система для України: соціологічний підхід.*
5. *Соціолог як експерт та консультант виборчого процесу.*
6. *Типові помилки організації та проведення екзит-полів.*
7. *Точність прогнозу на виборах: критерії та оцінки.*
8. *Соціологічні дослідження на виборах як підприємницька діяльність.*
9. *Специфіка опитувань електорату.*
10. *Етичні аспекти роботи соціолога у виборчому процесі.*
11. *«Big Data» - ефективність інструменту вимірювання.*
12. *Способи презентації результатів соціологічного дослідження на виборах.*

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено кандидатом політичних наук, доцентом, доцентом кафедри соціології Багінським Андрієм Владиславовичем

Ухвалено кафедрою соціології (протокол №12 від 24.05.2024)

Погоджено Методичною комісією факультету (протокол № 9 від 26.06.2024)